

**64.
koncertní
sezona
2019
2020**

**Bach a Mansurjan
Filharmonie doma II**
2. abonentní koncert
Besední dům
23 a 24.11.2020

**Filharmonie
Brno Philharmonic**

Pořad koncertu

JOHANN SEBASTIAN BACH

Kantáta č. 32 / Cantata No. 32

„Liebster Jesu, mein Verlangen“ BWV 32 I 24'

(Nejmilejší Ježíši, má touho)

1. Aria (soprano): Liebster Jesu, mein Verlangen
(Nejmilejší Ježíši, má touho)
2. Recitativo (basso): Was ists, daß du mich gesuchet?
(Jak to, žes mne hledal?)
3. Aria (basso): Hier in meines Vaters Stätte
(Zde, v obydlí otce mého)
4. Recitativo (soprano, basso): Ach, heiliger und großer Gott!
(Ach, svatý a velký Bože)
5. Aria, duetto (soprano, basso): Nun verschwinden alle Plagen
(Rozplynou se všechny nářky)
6. Choral: Mein Gott, öffne mir die Pforten
(Bože můj, otevři mi brány)

Kantáta č. 68 / Cantata No. 68

„Also hat Gott die Welt geliebt“ BWV 68 I 20'

(Neboť Bůh tak miloval svět)

1. Chorus: Also hat Gott die Welt geliebt
(Neboť Bůh tak miloval svět)
2. Aria (soprano): Mein gläubiges Herze
(Srdce mé, jež věří)
3. Recitativo (basso): Ich bin mit Petro nicht vermessen
(Nejsem s Petrem srozměn)
4. Aria (basso): Du bist geboren mir zugute
(Narodil ses také pro mne)
5. Chorus: Wer an ihn gläubet, der wird nicht gerichtet
(Kdo v něho věří, není souzen)

přestávka I 20'

TIGRAN MANSURJAN

Requiem

pro soprán, baryton, smíšený sbor a smyčcový orchestr I 45'

Věnováno památce obětí arménské genocidy

česká premiéra

Requiem

for soprano, baritone, mixed chorus and string orchestra

Dedicated to the memory of the victims of the Armenian Genocide

first Czech performance

1. Requiem aeternam (Lento, solenne)
2. Kyrie (Moderato, articolando)
3. Dies irae (Con moto, passionato)
4. Tuba mirum (Moderato, cantando)
5. Lacrimosa (Tranquillo)
6. Domine Jesu Christe (Feroce)
7. Sanctus (Tranquillo, misterioso)
8. Agnus Dei (Lento, come preghiera)

Anja Petersen soprán / soprano

Andrew Redmond baryton / baritone

Czech Ensemble Baroque Choir

sbormistryně / choir director **Tereza Válková**

Filharmonie Brno

dirigent / conductor **Alexander Liebreich**

**Pod čestnou záštitou Velvyslanectví Arménské republiky
v České republice.**

**Under the Honorary Auspices of the Embassy
of the Republic of Armenia to the Czech Republic.**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԴԵՄՊԼԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - ՊՐԱՀԱ

VELVYSLANECTVÍ ARMÉNSKÉ
REPUBLICKY - PRAHA

O skladbách

Tzv. chorálové (duchovní) kantáty, obvykle vázané na nedělní nebo sváteční evangelia a epístoly a pokrývající takto v několika ročníchích celý liturgický rok, zaujímají v tvorbě **Johanna Sebastiana Bacha** (1685–1750) významné postavení (byť se jich dochovala jen část). Opírají se o chorály obsahově blízké čtením, a to jak po stránce hudební, tak i textové. Bach v nich zhudebňoval texty protestantského chorálu doslovně, nebo také přebásněné jeho současníky – libretisty zabývajícími se duchovní poezií. Bohatě a mistrovsky při tom využíval afektové teorie, konkrétní duchovní situace a aspekty nápaditě vyjadřoval nástrojovým obsazením i samotnými kompozičními postupy, jejichž odhalování ve spojení s textem zesiluje posluchačský zážitek.

Obě kantáty, které zazní na dnešním koncertě, pocházejí z doby, kdy Bach působil jako kantor v lipském kostele sv. Tomáše a kdy se tvorbě kantát věnoval nejméně intenzivněji. **Liebster Jesu, mein Verlangen** (Nejmilejší Ježíši, má touho), BWV 32, z roku 1726 je kantáta na text Georga Christiana Lehmse, určená pro první neděli po Epifanii (svátku Tří králů), kdy se v evangeliu hovoří o nalezení Ježíše v chrámu. Těžištěm skladby je dialog mezi Duší (soprán) a dvanáctiletým Ježíšem (bas). Na úvodní tesknou melodii hoboje navazuje sopránová árie, v níž Duše hledá Ježíše. Jeho odpověď zachycuje následující recitativ – a náležitě rozvádí árie – basu. Do rozjasněného houslového doprovodu vnáší potměšilý moment chromatické tóny vyjadřující *zmateného ducha*. Po dialogickém recitativu se rozezná radostný duet uvedený předehrou smyčcového orchestru s členitými figuracemi prvních houslí. Kantátu uzavírá čtyřhlasý chorál.

Also hat Gott die Welt geliebt (Nebož Bůh tak miloval svět), BWV 68, je kantáta pro svatodušní pondělí (druhý den letnic) z roku 1725 a je jednou z devíti kantát na texty Christiane Mariane von Ziegler, doplněné o verše Saloma Liscowa ve vstupním sboru a o text z Janova evangelia ve sboru závěrečném. Právě tyto dvě části, které skladbu rámuji – úvodní jásavý sbor v rytmu *siciliany* a motetový sbor finální, doprovázený instrumentálním souborem *colla parte* (tj. podřízeným vůdčímu hlasu) rozšířeným o cink (dřevěný nástroj s nátrubkem) a tři pozouny –, vzájemně tvoří výraznou protiváhu. Protiklad biblického textu *kdo v něho věří – kdo nevěří*, tedy možnost výběru mezi spásou a soudem, se v hudebním zpracování odráží vskutku působivě v podobě dvojitě fugy s kontrastními tématy. Dvě árie Bach převzal z tzv. lovecké kantáty *Was mir behagt* (BWV 208, 1713), ale více či méně je upravil, využiv přitom parodického přístupu: v sopránové árii *Mein gläubiges Herze* (Srdce mé, jež věří) ponechal rytmický doprovod *violoncella piccolla* – nástroje, který Bach často spojoval s přítomností Boha ve světě věřících –, zatímco melodii zkomponoval novou; také árii basu *Du bist geboren* (Narodil ses také pro mne) podrobil změnám, třebaže menšího rozsahu.

Provedení obou Bachových kantát je na dnešním koncertě vedeno snahou přiblížit se tzv. poučené interpretaci, byť na moderní nástroje.

Tigran Mansurjan

V souvislosti s arménskou umělou hudbou se zřejmě každému prvoplánově vybaví jméno Arama Chačaturjana, z jehož odkazu, výrazně ovlivněného sovětskou estetikou, koncertní provoz učinil největší monument arménské hudby. Nic proti Chačaturjanovi, byl produktem své doby a výborným skladatelem, ale jeho *tvorba čerpala z motivické dekorativnosti, opírala se pouze o populární lidové nápěvy. Mystické, hluboké podloží arménské hudby jí bylo cizí a tisíciletý hořký osud Arménů*

v ní byl zastíněn slavnostním a povrchním koloritem. To jsou výstižná slova **Tigrana Mansurjana** (1939), nejvýznamnějšího žijícího arménského autora, který razí mnohem niternější přístup k národním (hudebním) tradicím i historii, jak jej manifestoval už na přelomu 19. a 20. století skladatel a folklorista Komitas Vardapet. (Hodí se podotknout, že Mansurjanovi připravil půdu o deset let starší Avet Terterjan, jehož osm velmi originálních symfonií by si zasloužilo, aby se s nimi svět seznámil důkladněji.)

Mansurjan se narodil v libanonském Bejrútu, od svých osmi let ale již vyrůstal v Arménii (v Jerevanu pak žije od roku 1956). Po absolutoriu na jerevanské konzervatoři (dnešní akademii) se stal brzy jednou z vůdčích postav arménské hudby s úzkou vazbou na avantgardní skladatele z ostatních sovětských republik (Alfred Schnittke, Valentin Silvestrov, Arvo Pärt ad.). Nový směr do jeho díla vneslo důkladné studium středověkého arménského umění (především poezie, filozofie a chrámové hudby), arménského folkloru a vědomé navázání na tradici předsovětské arménské tvorby (což dokládají i jeho úpravy Komitasových skladeb). Dobře tyto tendence dokumentují např. *Smyčcový kvartet č. 3* (1993), tři koncertantní skladby – *Houslový* (1981) a *Violový koncert „...and then I was in time again“* (1995) a *Koncert pro devět dechových nástrojů „The Shadow of the Sash“* (1995), sborový koncert *Ars poetica* (1985), v oblasti vokálně-instrumentální tvorby *Confessing with Faith* (1998) atd.

Mansurjanova hudba zcela jistě vypovídá o Arménii a její kultuře víc než Chačaturjanova. Je subtilní, intimní, melancholicky teskná, ale zároveň naléhavá, někdy přímo, jindy latentně odrážející pohnutou arménskou historii i současnost. Takové je i **Requiem** pro soprán, baryton, smíšený sbor a smyčcový orchestr z roku 2011, které volně navázalo na *Tři árie (zpívané z okna směřujícího na Ararat)* z roku 2008 a čtvrtý violoncellový koncert nazvaný *Kde máš bratra, Abeli* (2010) a završilo tak trilogii skladeb, jež Mansurjan věnoval památce obětí masakru konaného na Arménech v roce 1915, před pár lety oficiálně uznaného i Českou republikou za genocidu.

Mansurjan zvolil paradoxně latinský liturgický text, příznačný pro západní tradici, zatímco v samotné hudbě vyšel z vlivů liturgického zpěvu ortodoxní církve a z arménské monodické duchovní písně. Pětačtyřicetiminutového dílu o osmi částech tak dominuje modální charakter, východní melodika, monodie a spiritualita, to vše je přitom vedeno přirozenou snahou následovat tradici západních koncertních mší za změřel (očividná je zvláště příbuznost s *Requiem* Gabriela Faurého, co se pojetí a obsazení týče). Výsledek je mimořádný: *Requiem* nevyznívá jako pouhé protnutí Orientu a Okcidentu na kulturní křižovatce, za níž byla Arménie vždy pokládána, ale jako jejich organické splynutí.

Pro univerzální latínu se Mansurjan rozhodl proto, že svou zádušní mši komponoval na objednávku zahraničních – německých – sborů: berlínského Komorního sboru RIAS a Mnichovského komorního orchestru pod taktovkou Alexandra Liebreicha, tehdejšího šéfdirigenta druhého uvedeného tělesa. V tomto obsazení a s přizvanými sólisty (v *Tuba mirum a Domine Jesu Christe*) – sopranistkou Anjou Petersenovou a barytonistou Andrewem Redmondem – bylo dílo premiérováno 19. listopadu 2011 v Berlíně a titíž interpreti se podíleli také na poří-

Alexander Liebreich a Tigran Mansurjan
© Florian Ganslmeier

zení nahrávky pro renomovanou mnichovskou společnost ECM, která se vydáváním Mansurjanovy hudby zabývá dlouhodobě. CD s *Requiem* bylo nominováno na Grammy a obdrželo prestižní International Classical Music Award.

Arménská genocida

K událostem, označovaným někdy za první genocidu 20. století (a v arménské tradici za *Mets Eghern*), došlo roku 1915 na území Osmanské říše. Antagonismus mezi Turky a Armény kulminoval během první světové války, kdy vládnoucí osmanská strana Výbor jednoty a pokroku nařídila zákonem o přesídlení organizovaný odsun arménského obyvatelstva. Následně zatýkání, vraždění a pochody smrti si vyžádaly až půldruhého milionu obětí na životech Arménů; ti, kdo přežili, masově emigrovali do západní Evropy, Ruska a Ameriky.

Arménská genocida znamenala konec tisíce let trvající přítomnosti Arménů v historicky arménských zemích a vlivných arménských komunit v řadě osmanských měst. Stala se nedílnou součástí arménské paměti, neboť se dodnes hluboce dotýká nejintimnějších rodinných historií, a pietní stránka vzpomínání na genocidu zaujímá výsadní postavení v kulturním životě arménských komunit. Výmluvně hořkým symbolem této temné kapitoly arménské historie se stala biblická hora Ararat, k níž jsou Arméni ze své země nuceni vzhlížet přes hraniční čáru.

Vedle rozsáhlé odborné a publicistické literatury, která se tématem arménské genocidy zabývá, lze k přečtení doporučit románovou epopej Franze Werfela *Čtyřicet dnů*, kterou autor napsal v roce 1929, podnícen návštěvou damašské továrny na koberce, v níž pracovaly zmračené a hladem zbědované děti arménských uprchlíků.

Vítězslav Mikeš

Rozhovor

KOMPOZICE VYCHÁZEJÍCÍ Z HUDBY, KTERÁ TU EXISTOVALA PO TISÍCILETÍ

S Tigranem Mansurjanem o arménské monodii
a jeho *Requiem*

(úryvek z rozhovoru, který vyšel v aktuálním – lednovém – čísle časopisu Harmonie a na webu www.casopisharmonie.cz)

Podíváme-li se na místa narození čtyř mezinárodně nejznámějších arménských skladatelů, dojdeme k zajímavému zjištění: ani jeden se nenarodil v Arménii. Vezměme to chronologicky: Komitas Vardapet se narodil v turecké Kütahyi, Aram Chačaturjan v gruzinském Tbilisi, Avet Terterjan v ázerbájdžánském Baku a vy v libanonském Bejrútu. Je to náhodná konstelace, nebo to o něčem (třebas symbolicky) vypovídá?

Nejspíš to opravdu příznačné je, Arméni se vřadycky „toulali“ po světě, to je historický fakt. Své domovy jich nejvíc opustilo kvůli genocidě v roce 1915. Dnes jich hodně žije v Americe, ve Francii, v Rusku...

I vy máte příbuzné v zahraničí, je to tak?

Ano, ale ti odešli až za nové emigrace, utíkali ze Sovětského svazu, jakmile se přiotevřely „dveře“. Mnozí Arméni na ten okamžik čekali, zvláště ti, kteří přijeli ze zahraničí – vrátili se, ale kvůli sovětským podmínkám chtěli zase odjet. A odjeli. Mezi nimi i mí příbuzní – bratr, sestry, dcera i syn... Já byl taky repatriant, jak už jste sám naznačil, z Bejrútu jsem se s rodiči do Arménie přestěhoval v roce 1947, když mi bylo osm let.

A vy sám jste pak na emigraci nikdy nepomýšlel?

Ne. Ale ne kvůli tomu, že bych byl až takový patriot. Jen zkrátka nevěřím ve změny. Tady je můj domov, který mám rád, stejně tak své sousedy, přátele... Nevěřil jsem, že by se něco zlepšilo, kdybych odjel jinam.

Byl jste odmalička veden k arménskému jazyku a k arménské kultuře? Zpívali vám rodiče arménské písně?

Doma jsme mluvili arménsky, arménština je mou mateřštinou, i když mí rodiče se mezi sebou někdy bavili také anglicky. Jako rodina jsme byli silně spjatí s arménským jazykem, tradicemi, písněmi, kulturou, takže Arménem jsem se nestal až po přesunu do Arménie. Pravda, v Bejrútu jsem dva roky navštěvoval francouzskou katolickou školu, což ale byla v širém okolí našeho domu nejbližší škola, proto mě rodiče poslali právě tam.

Vaši tvorbu významně ovlivnila arménská poezie a tradiční hudba, zvláště středověká monodie (jednohlas).

Alexander Liebreich a Tigran Mansurjan

© Florian Ganslmeier

A pak také Komitas, tvůrce především sborových děl a písní vycházejících z arménské monodie...

Komitas by výjimečnou osobností. Vytvářel kompozici vycházející z hudby, která tu existovala po tisíciletí, ale neznala princip kompozice. Je mimořádné, když bereš hudbu a odvozuješ z ní kompozici, a ne když na hudbu kompozici nabaluješ. To jsou dvě zcela odlišné věci. Komitasova hudba mě zajímá jako kompozice, která se sice snaží spojit nespojitelné, v podstatě s využitím harmonie, polyfonie, ale jen do té míry, do jaké to povoluje tisíciletá hudba. (...) Komitas dokázal vytvořit něco mimořádného na bázi monodie modální hudby. Arménská církev má pro různé příležitosti, svátky, vždy konkrétní mody, které nelze použít při jiných příležitostech. To je vlastně velmi akademický kanonický systém. Ve spojení s evropským skladatelským přístupem tu mohou vzniknout neobyčejné vztahy. Když si poslechneme například Komitasovu i tu nejsmutnější píseň, evropské ucho tam slyší dur, velkou tercii, ale s evropskou durovou tonalitou to nemá nic společného. Panují tam jiné zákony, je to skutečně smutná hudba. Chci tím říct, že logika vnitřní organizace je úplně jiná. A to mě zajímá. (...) Poslechněte si třeba Komitasovu skladbu *Patarak*, jeho nejrozměrnější dílo (vše ostatní jsou u něj malé formy), v něm dospěl ke zcela novému systému.

Většinou zhudebnujete arménské texty, ale v *Requiem* jste použil univerzální jazyk v podobě latiny. Co vás k tomu vedlo?

Requiem jsem psal v roce 2011 na objednávku Mnichovského komorního orchestru, berlínského sboru RIAS a mého přítele Alexandra Liebreicha. Chtěl jsem, aby se ani oni, ani případní další interpreti nemuseli potýkat s jazykovou bariérou. Musel jsem důkladně pracovat s textem jak z hlediska přízvuků, v čemž jsem si nechal radit, tak z hlediska významového, fonetického i z hlediska tradice. Při kompozici jsem si prošel neobyčejnou zkušeností. Studoval jsem historii rekvie i jiné duchovní hudby v různých stylových epochách a také v rámci možností zpěv duchovní hudby různých škol a národů. Dozvěděl jsem se spoustu nových věcí, o nichž jsem dříve neměl ponětí. Například když jsem srovnával latinu francouzskou a latinu mexickou, slova byla

stejná, ale hudba se diametrálně lišila. Korsická latina byla úplně jiná, temperamentní... I když se ta hudba třeba podobala z hlediska tonality nebo modalit, z jejich ostatních parametrů se dala vycítit tradice toho kterého regionu apod. Mou snahou bylo spojit latinská slova s tradicí arménské monodické duchovní písně. A stala se zvláštní věc. Když jsem komponoval, ztrácel jsem reálné vnímání jazyka – píšu na arménský, nebo na latinský text? Hudební myšlení má stejně tak silný vliv na jazyk, jako má jazyk na hudbu. Když zpívám arménskou monodii, hudba si pamatuje literární jazyk mé mateřštiny. A tady se latina proměňovala v arménštinu. Hudba si pamatuje jazyk, ze kterého vzešla. Bylo pro mě zajímavé sledovat vztah arménské monodické hudby a latiny, které se dříve nesetkaly.

To zní jako paradox...

Vždy jsem byl vnímavý k paradoxům v hudbě, které usměřují emoce ve prospěch nikoli sentimentu, ale právě paradoxu. To jsou dvě cesty, kdy dochází k nějakému řízení – buď směrem k sentimentu, nebo směrem k paradoxu. Já si zvolil paradox. Když jsem našel jakýkoli paradox (který ale mohl být paradoxem pouze pro mě), když jsem našel přirozené, pravdivé hudební gesto, které se projevilo jako paradox, měl jsem radost. Tyto paradoxy musí být přirozené, pravdivé, ne umělé. Například když pozorně posloucháte *Kyrie eleison* (zpívá), je v tom něco tanečního. To když bolest přechází do nestandardního stavu. A když už je vyhocená, *Kyrie* se vyjadřuje nejen prostřednictvím zpívaných zvuků, ale i pohyby těla. Je to jiný stav, který rodí paradox. A ještě... V Arménii máme staré rukopisy, ručně psanou Bibli, kde se nacházejí umělecké ilustrace. Staří výtvarníci ve středověku zdobili text, kreslili obrázky. Na jednom z nich například sedí učitel, nakreslený jako obrovský, proti němu sedí deset žáků úplně mrňavých, kteří toho znají ještě málo. V těchto obrázcích je spousta paradoxů – skutečných, tvůrčích, výrazných. Mám ty obrázky rád, inspirovaly mě, když jsem *Requiem* psal.

Vše, co jste mi teď v souvislosti s *Requiem* řekl, jste popisoval i Alexandru Liebreichovi? Nebo to při studiu díla vycítil sám?

Vycítil. Nepamatuji si, že bychom spolu probírali takové detaily. Premiéru jsme dělali v Berlíně, pak jsme *Requiem* provedli v dalších čtyřech městech. Alexander byl zcela připravený, v provedení bylo všechno.

Ptal se Vítězslav Mikeš.

O účinkujících

Anja Petersen studovala ve Stuttgartu hru na housle, poté se rozhodla pro studium sólového zpěvu. Ještě jako studentka se stala členkou renomovaného souboru Neue Vocalsolisten Stuttgart. V letech 2002–2007 byla v angažmá ve Státním divadle Oldenburg. V roce 2005 obdržela Cenu Erny Schlüterové. Od roku 2007 účinkovala jako sólistka na několika koncertech

se Symfonickým orchestrem SWR, vystupovala jako Blonda v Mozartově *Únosu ze serailu* ve Wiesbadenu, Brémách a Drážďanech, dále jako Královna noci na New European Theatre Festival a jako Polyneikés v premiéře komorní opery Younghy Pagh-Paanové *Mondschaten* ve Státní opeře Stuttgart. V sezoně 2007/2008 byla angažována v augsburském divadle.

Od roku 2010 je členkou berlínského Komorního sboru RIAS. V letech 2014 a 2015 vyučovala na Univerzitě umění v Berlíně. V červnu 2014 účinkovala na Bachově festivalu v Lipsku jako První Izraelitka v opeře C. Ph. E. Bacha *Izraelité na poušti* (záznam poté vydala společnost Sony). V říjnu 2014 zaskakovala ve světové premiéře skladby Arnulfa Herrmanna *Drei Gesänge am offenen Fenster* (s Bavorským rozhlasovým symfonickým orchestrem v mnichovském Herkulově sále). V prosinci 2016 účinkovala v Berlíně ve světové premiéře opery Francka Schwemmera *Macbeth*. Roku 2017 koncertovala opět s bavorskými rozhlasovými symfoniky a ve Frankfurtské opeře ztvárnila hlavní ženskou roli v Herrmannově opeře *Der Mieter*. Podílela se na premiéře i nahrávce Mansurjanova *Requiem* (ECM).

Více na www.anjapetersen.com.

Andrew Redmond se narodil v Irsku. Studoval na Královské irské hudební akademii v Dublinu u Veroniky Dunneové a Paula Deegana, poté (díky stipendiu udělenému Asociací sdružení Richarda Wagnera) na Konzervatoři Richarda Strausse v Mnichově u Krisztiny Lakiové a Kari Løvaasové. Zúčastnil se mistrovských kurzů pod vedením Thomase Hampsona, Suzanne Murphyové, Mikaela Eliasona či Joan Patenaude-Yarnellové.

Redmondův repertoár zahrnuje díla J. S. Bacha (*Matoušovy pašije*, *Janovy pašije*, *Vánoční oratorium*, *Mše h moll*, kantáty, oratoria),

G. F. Händela (*Mesiáš, Slavnost Alexandrova, Brockesovy pašije*) a mnoha dalších skladatelů různých stylových období. Od roku 2005 je Redmond členem berlínského Komorního sboru RIAS. Sólově vystupoval pod taktovkou René Jacobse, Daniela Reusse, Rinalda Alessandriniho, Daniela Hardinga, Hanse Christopa Rademanna a Ivána Fischera. Podílel se na premiéře i nahrávce Mansurjanova *Requiem* (ECM).

Czech Ensemble Baroque Choir je novým typem sborového tělesa, jehož členové jsou pěveckými profesionály, ale navíc absolventy kurzů autentické interpretace staré hudby u nás i v zahraničí. Sólová a probace většiny kooperujících zpěváků umožňuje jak provádění děl ve stylu *ripieni*, tak velkých kantát a oratorií. Těžištěm repertoáru sboru jsou kantáty a oratoria 17. a 18. století (Händel, Bach, Vivaldi, Lully, Purcell, Haydn, Mozart). Svůj dynamický výraz, získaný zejména prací na barokním repertoáru, a sólistický potenciál svých členů dovede sbor účinně uplatnit i v dílech 20. a 21. století (Orff *Catulli Carmina*, Stravinskij *Svatby*, Martinů *Kyťice*, Fleischer *Adappa* – světová premiéra opery, Bernstein *Mše* aj.).

Kromě svého domovského orchestru Czech Ensemble Baroque (dirigent Roman Válek) vokální ansámbl vystoupil a natáčel také se souborem Musica aeterna Bratislava, Akademie für Alte Musik Berlin, Filharmonie Brno, Moravská filharmonie Olomouc, Dama Dama, B-Side Band aj. Již patnáctou sezonu sbor účinkuje v operních představeních (*Acis a Galatea, Don Giovanni, Dorilla in Tempe, King Arthur, Platée* aj.) v produkcích Hudebního festivalu Znojmo. Sbor pořídil řadu nahrávek pro Evropskou vysílací unii (EBU), Český rozhlas, Českou televizi a vydavatelství Supraphon. Za nahrávky vokálně instrumentálních děl F. X. Richtera získal řadu ocenění (Tip stanice BBC 3, Album měsíce německého časopisu TOCCATA, plný počet hvězd v magazínu Early Music Review či nominaci na Classic Prague Awards – nahrávka roku).

Vedle práce s orchestrem a instrumentalisty nechybí v dramaturgii sboru také ryze vokální programy a *cappella* nebo díla s doprovodem bassa continua (Purcell, Byrd, Bach, Palestrina). V tomto žánru se soubor zdokonaloval například pod vedením proslulé vokální skupiny The King's Singers. Sbor bývá velmi kladně hodnocen především pro

svůj přesvědčivý hudební výraz, muzikálnost, stylovost pojetí a specifický projev každého zpěváka. V roce 2019 zaujal zejména zahraniční kritiku svým provedením Händelova oratoria *Saul* s Adamem Plachetkou a Andreasem Schollem v hlavních rolích.

Více na www.ebcz.cz.

Tereza Válková je od roku 2007 hlavní sbormistryní Czech Ensemble Baroque Choir. Narodila se v Třebíči. Po studiu na brněnské konzervatoři (obor klavír) pokračovala ve studiu sólového zpěvu na Akademii staré hudby v Brně a dirigování sboru na Karlově univerzitě v Praze pod vedením Jiřího Koláře a Marka Štryncla (gregoriánský chorál u Davida Ebena). Poté

vystudovala i sólový zpěv na Fakultě umění Ostravské univerzity. Je absolventkou řady kurzů interpretace staré hudby. Jako členka a sólistka mnoha vokálních těles zpívala na koncertech a soutěžích po celé Evropě (Itálie, Polsko, Německo, Rakousko, Irsko, Francie atd.). Věnuje se převážně dobově poučené interpretaci hudby starších slohových období.

Pod hlavičkou Czech Ensemble Baroque založila vokální kvinteto specializující se na vrcholnou vokální polyfonii a madrigalovou tvorbu 17. století. V roce 2017 kvinteto uvedlo v premiéře madrigalový cyklus Lukáše Hurníka *Poslední léto s Juliet* a jako první v ČR natočilo úspěšný debutový videoklip k Monteverdiho madrigalu *Io mi son giovinetta*. Jako sbormistryně Válková nastudovala řadu renesančních, barokních a klasicistních vokálně-instrumentálních děl včetně scénických operních produkcí, ale také ryze vokální programy. Pravidelně natáčí pro Supraphon, Český rozhlas a Českou televizi i zahraniční média. Společně se svým souborem absolvovala workshop u proslulé vokální skupiny The King's Singers. Od roku 2008 je lektorkou sborové třídy na Letní škole barokní hudby v Holešově a pravidelně je zvána jako členka poroty a lektorka na sborové soutěže a workshopy.

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dílo slavného skladatele 20. století je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta.

Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 sloučením rozhlasového a krajského orchestru a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Na svých turné provedla na tisíc koncertů v Evropě, ve Spojených státech, v Latinské Americe, na Dálném i na Blízkém východě. Je pravidelným hostem světových i českých festivalů, kde často spojuje své umělecké síly s vynikajícím Českým filharmonickým sborem Brno.

Orchestr pravidelně natáčí pro Český rozhlas a Českou televizi a pro řadu nahrávacích firem (Supraphon, Sony Music, IMG Records, BMG, Channel 4). Dynamicky také rozvíjí zakázkové nahrávání pro globální klientelu v rámci Czech Orchestra Recordings.

Dějiny orchestru prošla řada českých a světových dirigentských osobností jako Břetislav Bakala, František Jílek, Petr Altrichter, Jiří Bělohávek, Sir Charles Mackerras, Jakub Hrůša nebo Tomáš Netopil. Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Filharmonie Brno Dennis Russell Davies.

Filharmonie Brno je dnes nejen silným hráčem na poli symfonické hudby doma i v zahraničí, ale i předním organizátorem hudební sezony druhého českého města, aktivním festivalovým pořadatelem a kreativním lídrem orchestrální dramaturgie. Působí v neorenesančním Besedním domě, brněnském „Musikverein“ z dílny Theophila von Hansena z roku 1873 a těší se na nový moderní koncertní sál, který navrhuje tým architektů Tomasz Koniora a Petra Hrůši a akustika Yasuhisa Toyota.

Více na www.filharmonie-brno.cz.

Alexander Liebreich pochází z Řezna. Studoval na Vysoké škole hudební a divadelní v Mnichově a na univerzitě salcburského Mozarta; za své největší učitele pokládá Michaela Gielena (od něhož získal cit pro výstižnou hudební výstavbu, kritické a analytické myšlení), Claudia Abbada (přístup k dirigování prostřednictvím představy komorní hudby, kdy dirigent je jen jedním z členů seskupení sledujícího společný cíl) a Nikolause Harnoncourta. Poté, co získal Cenu Kirilla Kondrašina, se stal asistentem Eda de Waarta v Nizozemské rozhlasové filharmonii.

Coby hostující dirigent vystoupil s filharmonii mnichovskou, drážďanskou, lucemburskou, ósackou, aucklanskou, s rozhlasovými orchestry berlínským, stuttgartským, hannoverským, mnichovským, symfonickými orchestry BBC, NHK, Concertgebouw v Amsterdamu ad. K brněnským filharmonikům se v posledních sezonách vrací pravidelně. Spolupracoval se sólisty jako Lisa Batiashvili, Claron McFadden, Frank Peter Zimmermann, Maxim Vengerov či Leila Josefowicz, účinkoval na prestižních pódii a festivalech po celém světě. Zasáhl také do operního světa – nejvýznamněji ve spolupráci s režisérem Hansem Neuenfelsem ve Frankfurtské opeře. V roce 2002 navštívil s Junge Deutsche Philharmonie Severní a Jižní Koreu a v tamější premiéře provedl Brucknerovu *Osmou symfonii*. Do Severní Koreje se vrací pravidelně jako hostující profesor (ve spolupráci s Goethe Institutem a DAAD); tuto jeho pedagogickou zkušenost mapuje dokument *Pyongyang Crescendo*, vydaný v roce 2005 na DVD. V letech 2011–2014 byl prvním evropským uměleckým ředitelem festivalu v jihokorejském Tchongjongu (TIMF), na který pozval prominentní skladatele ze Západu a Východu (Heiner Goebbels, Beat Furrer, Unsuk Chin, Toshio Hosokawa ad.).

V letech 2006–2016 byl uměleckým vedoucím a šéfdirigentem Mnichovského komorního orchestru, s nímž nahrál pro prestižní labely CD mj. s díly Haydna, Yuna, Hosokawy, Mansurjana (ECM), Bacha (Deutsche Grammophon), Rossiniho, Mozarta a Mendelssohna (Sony Classics). V roce 2012 se jako první zahraniční dirigent stal šéfdirigentem Národního symfonického orchestru Polského rozhlasu Katovice (na této pozici byl až do loňského roku). V říjnu 2014 spolu s tímto orchestrem, Bavorským rozhlasovým sborem a klavíristou Krystianem Zimermanem slavnostně otevřel nový katovický koncertní sál, pro který následně v letech 2015–2018 připravil jako umělecký šéf festival *Kultura Natura*. Od roku 2018 je uměleckým ředitelem Festivalu Richarda Strausse v Garmisch-Partenkirchenu (na který v témže roce pozval i Filharmonii Brno), byl také zvolen předsedou Straussovy společnosti. Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Symfonického orchestru Českého rozhlasu.

Více na www.alexanderliebreich.de.

Alexander Liebreich

Zpívané texty

JOHANN SEBASTIAN BACH

Kantáta č. 32 „Liebster Jesu, mein Verlangen“

(Nejmilejší Ježíši, má touho)

pro první neděli po Zjevení Páně

Dialog Duše (soprán) a Ježíše (bas)

1. Árie (soprán)

Ježíši, má vřelá touho,
řekni, kde tě naleznou?
To tě mám zas brzo ztratit,
zas po tobě toužit dlouho?
Chci u tebe spočinout,
dej se zase obejmout.

2. Recitativ (bas)

Jak to, že jste mne hledali?
Což jste nevěděli, že musím být tam,
kde jde o věc mého Otce?

3. Árie (bas)

Zde, v obydlí otce mého,
najde mne zmatený duch.
Tam mě můžeš vždycky najít
a své srdce se mnou spojit,
neboť tady bydlí Bůh.

4. Recitativ (dialog: soprán, bas)

Ach, svatý a velký Bože,
teď chci sobě
tady u Tebe
neustále hledat útěchu a pomoc.
Až zavrhneš svět jak ceťku
a vstoupíš jen do tohoto sídla,
budeš moci tu a tam ocenit,
jak líbezné je toto tvoje obydlí.
Pane, jenž jsi silný Sabaoth,
můj duch touží
po tom, co se skví jen na Tvém dvoře.
Mé tělo a duše se radují
v živoucím Bohu:
Ach! Ježíši, má hrud' tě věčně miluje.
Tak můžeš být šťasten,
když srdce a duch
z lásky ke mně vzplanou.
Ach! Toto slovo, které teď už usiluje
vyrvat mé srdce z hranic Babelu,
uložím zbožně do své duše.

5. Árie (duet)

Rozplynou se všechny nářky,
vzdychání a bolesti.
Od tebe se neodloučím
a v objetí setrvám.
Srdce mé se upokojí
a s radostí může říct:
Rozplynou se všechny nářky,
vzdychání a bolesti.

6. Chorál

Bože můj, otevř' mi brány
dobroty a milosti.
Učiň, ať se vždy a všude
kochám jejich sladkostí!
Miluj mne a naváděj,
abych tě, děj se co děj,
objal zas a miloval
a už nikdy nezklamal.

Georg Christian Lehms (č. 1, 3–5)

Bible: Lukáš 2,49 (č. 2), ekumenický překlad

Paul Gerhardt (č. 6)

Kantáta č. 68 „Also hat Gott die Welt geliebt“

(Neboť Bůh tak miloval svět)

Kantáta pro druhý den letnic

1. Sbor

Bůh svět tolik miloval,
že nám svého syna dal.
Kdo se mu ve víře odevzdá,
ten s ním bude navždy žít.
Kdo věří, že se Ježíš narodil pro něj,
nebude ztracen navěky
a žádné hoře nepozná,
neboť Bůh a Ježíš ho milují.

2. Árie (soprán)

Srdce mé, jež věří,
jásotem čas měří.
Tvůj Ježíš je zde!
Pryč se smutnou lící,
chci vám jenom říci:
Ježíš blíží se.

3. Recitativ (bas)

Nejsem s Petrem srozuměn,
což mne těší a naplňuje radostí.
Že na mne Ježíš nezapomněl.
Nepřišel jenom soudit svět.
Ne, ne, chtěl jen hřích a vinu
jako vztah mezi Bohem a člověkem
od nynějška zahladit.

4. Árie (bas)

Narodil ses také pro mne,
tomu věřím, je mi to zřejmé,
učinils to už přede mnou.
Země kolem se může zřítit
a Satan sám mi protiřečit,
k tobě se modlím, můj Spasiteli.

5. Sbor

Kdo v něho věří, není souzen.
Kdo nevěří, již je odsouzen,
neboť neuvěřil ve jméno
jedinorozeného Syna Božího.

Salomo Liscow (č. 1)

Christiana Mariana von Ziegler (č. 2–4)

Bible: Jan 3,18 (č. 5), ekumenický překlad

Přeložil Jiří Beneš

TIGRAN MANSURJAN

Requiem

1. Requiem aeternam

Odpočinutí věčné dej jim, Pane,
a světlo věčné ať jim svítí.
Tobě, Bože, patří chvalozpěv na Sionu,
tobě bude splněn slib v Jeruzalémě.
Vyslyš mou modlitbu,
k tobě přijde každý člověk.

2. Kyrie

Pane, smiluj se.
Kriste, smiluj se.
Pane, smiluj se.

3. Dies irae

Onen hrozný den hněvu
promění všechno v popel,
jak o tom svědčí David i Sibylla.
Jaká hrůza nastane,
až přijde soudce,
aby všechno přísně rozsoudil.

4. Tuba mirum

Polnice zní mocným zvukem,
otevřít všechny hroby,
volá každého před trůn.
Smrt i příroda užasnou,
až povstane vše stvořené,
aby se zodpovídalo před soudcem.

5. Lacrimosa

Plný slz bude ten den,
až povstane z prachu
hříšný člověk, aby byl souzen.

6. Domine Jesu Christe

Pane Ježíši Kriste, Králi slávy,
vysvobod' duše všech věrných zemřelých
od trestů pekla a od závrtné hlubiny.
Vysvobod' je ze lví tlamy,
ať je nepohlčí propast
a ať se nezřítí do tmy.
Pane, obětujeme ti dary a modlitby chvály.
Přijmi je za duše těch,
na které dnes vzpomínáme.
Dej, Pane Ježíši Kriste, ať přejdou ze smrti do života.

7. Sanctus

Svatý, Svatý, Svatý, Pán, Bůh zástupů.
Nebe i země jsou plny tvé slávy.
Hosana na výsostech.
Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.
Hosana na výsostech.

8. Agnus Dei

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa,
dej jim odpočinutí.
Beránku Boží, který snímáš hříchy světa,
dej jim odpočinutí věčné.

Zveme vás na

Mozartův efekt, koncert (nejen) pro nastávající rodiče v Besedním domě 25. 1. 2020 v 17:00: **W. A. Mozart** výběr ze skladeb; Filharmonie Brno, dirigent Jiří Habart, slovem provází Michaela Kulísková

Mladá krev aneb Hudba zblízka, 2. ab. koncert v Besedním domě 29. 1. 2020 v 19:30; účinkují členové Orchestrální akademie Filharmonie Brno a hosté

Schnittke a Sibelius, 2. ab. koncert Filharmonie na Stadionu 30. a 31. 1. 2020 v 19:00: **Schnittke** Violoncellový koncert č. 1, **Sibelius** Symfonie č. 2 D dur; Matt Haimovitz – violoncello, dirigent Michael Schönwandt

25. reprezentační ples Filharmonie Brno, který se uskuteční v sobotu 1. 2. 2020 od 19:00 hodin v prostorách Besedního domu. K tanci i poslechu hrají orchestr filharmonie za řízení šéfdirigenta Dennise Russella Daviese, Salonní orchestr Brno (um. ved. František Školař), Jazz Archiv (um. ved. Jaroslav Studenka) a Cimbál Classic (um. ved. Dalibor Štrunc). Uvádí Antonín Kala, moderátor Rádia Krokodýl. Pořádá ZO Unie orchestrálních hudebníků ve spolupráci s vedením FB. Vstupenky ve filharmonickém předprodeji na Besední ulici.

Lenora, 4. ab. koncert Filharmonie doma I v Besedním domě 5., 6. a 7. 2. 2020 v 19:30: **Rejcha** Lenora, velký hudební obraz; sólisté Martina Janková, Pavla Vykopalová, Wojciech Parchem a Jiří Brückler, Český filharmonický sbor Brno, dirigent Dennis Russell Davies

Beethoven 250: Violoncellové sonáty a variace, mimořádný komorní koncert v Besedním domě 9. 2. 2020 v 15:00; Pavla Jeřínková, Rudolf Mrázík, Michal Greco, Lukáš Svoboda – violoncello, Dennis Russell Davies – klavír

Beethoven 250: Violoncellové sonáty a variace, mimořádný komorní koncert v Besedním domě 9. 2. 2020 v 19:30; Michal Hřeňo, Katarína Madariová, Eva Koválová, Pavel Šabacký – violoncello, Dennis Russell Davies – klavír

Prodej vstupenek

- on-line: www.filharmonie-brno.cz
- v předprodeji Filharmonie Brno, Besední ulice, 602 00 Brno
☎ +420 539 092 811
info@filharmonie-brno.cz
PO–PÁ 13:00–19:00 h
- v předprodeji Domu pánů z Lipé, nám. Svobody 17, 602 00 Brno
PO–PÁ 8:00–18:30 h
- ¾ hodiny před koncertem v místě jeho konání

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas, vypnuli mobilní telefon a během koncertu nefotografovali. Po jeho začátku není vstup do sálu umožněn. Změna programu a účinkujících vyhrazena!

Partner Filharmonie Brno

Za podporu a spolupráci děkujeme

Vydala Filharmonie Brno v roce 2020 nákladem 360 výtisků
texty Vítězslav Mikeš

překlad kantát Jiří Beneš

motiv na obálce je inspirovaný stropní malbou ze zásálí Besedního domu, která představuje páva s květinami

foto archiv Filharmonie Brno, není-li uvedeno jinak

produkce Printeco s.r.o.

redakční uzávěrka 16112020

Notový materiál pro provedení Requiem poskytl
hudební vydavatelství Bärenreiter Praha.

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

Jihomoravský kraj

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno.
Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Jihomoravského kraje a Ministerstva kultury ČR.

www.filharmonie-brno.cz
www.salprobrno.cz

